

Kättetoimetamisportaal¹ – mis see on ja kuidas see meid aitab?

Margit Veskimäe

Justiitsministeeriumi kohturegistrite talituse juhataja

Mis on kättetoimetamisportaal ehk Käpo? Ei, see pole müütiline olend eelajaloolisest ajast või mõni ussiaugu sarnane ime, mis viib inimese teise maailma. Küll aga on see ainulaadne, sest teadaolevalt ei ole seni veel mujal maailmas selliseid süsteeme loodud. Alustame aga algusest.

Ligikaudu kaks aastat tagasi vaatasime Justiitsministeeriumis otsa kättetoimetamise statistikale kohtumenetlustes ning jõudsime veendumusele, et dokumentide kättetoimetamine oli vaja kiiresti tõhusamaks muuta. Oli vaja lahendada kolm suuremat probleemi:

- kättetoimetamisega kaasnevad suured kulud;
- kättetoimetamistoimingud on aeganõudvad;
- kättetoimetamise praktika on erinev ning kaasaegseid võimalusi ei ole piisavalt kasutatud.

Seda arvestades võtsime Justiitsministeeriumi programmis 2022–2025 eesmärgiks arendada välja keskne kättetoimetamisteenus, mis koondaks kokku kõik isikule eri asutustest ja süsteemidest saadetud kättetoimetamisele kuuluvad dokumendid. Kättetoimetamine on defineeritud tsiviilkohtumenetluse seadustiku² § 306 lõikes 1, mille järgi on kättetoimetamine menetluskohustuse ülevõtte saajale selliselt, et tal oleks võimalik dokumendiga oma õiguste teostamiseks ja kaitsmiseks õigeaegselt tutvuda. Seega on kättetoimetamisportaali loomise eesmärgiks ühelt poolt kaitsta isiku enda õigusi ja võimaldada täita kohustusi, kuid ühtlasi võimaldatakse seeläbi ka teiste menetlusosaliste õigusi paremini teostada ja kaitsta.

Tuleb arvestada, et kättetoimetamise all ei peeta silmas teadete saatmist või informatiivse sisuga kirjavahetust, vaid kättetoimetamisportaali edastatakse isikule üksnes need dokumendid, mille kättetoimetamise kohustus on õigusaktides ette nähtud. Sellised dokumendid on näiteks kohtukutsed, ettekirjutused, kohtumäärused jms. Kuna kättetoimetamisest hakkavad enamjaolt kulgema ka mitmesugused menetlustähtajad, oli vaieldamatult oluline ka see, et portaali kaudu dokumendi kättetoimetamine oleks tõendatav.

Kättetoimetamisportaali puhul oli visioon luua keskkond, mis kohustab isikut talle kättetoimetatavate dokumentidega tutvuma, sest see blokeerib portaaliga liidestunud süsteemide ja teenuste edasise kasutamise seniks, kuni isik ei ole talle saadetud dokumente vastu võtnud. Seega isikule saadetakse kättetoimetamist vajavad dokumendid eri asutustest ja infosüsteemidest ühtlasi ka kättetoimetamisportaalile. Dokumentide saatmise kohta saab isik teate. Kui ta soovib ühte neist infosüsteemidest kasutama hakata, kuid tal on vastu võtmata talle saadetud kättetoimetatavad dokumendid, suunatakse ta kättetoimetamisportaalile, kus ta on

---

¹ Vt lähemalt <https://kattetoimetamisportaal.rik.ee/est/>.

² RT I, 11.03.2023, 30.

kohustatud need dokumendid vastu võtma selleks, et tal oleks võimalik soovitud infosüsteemis edasi toimetada. Pole oluline, millist süsteemi ta kasutada soovib, sest vastu tuleb võtta ka teistest süsteemidest saadetud dokumendid.

Tundub isiku põhiõigusi riivav?

Kättetoimetamisportaali saadetakse praegu kõik need dokumendid, mis on isikule saadetud avaliku e-toimiku või äriregistri kaudu³. Dokumentide kättetoimetamine on oluline osa kohtumenetlusest ning kui dokumente ei ole võimalik kiiresti kätte toimetada, võivad sellega kaasneda rasked menetlusosaliste õiguste rikkumised või võimatus oma õigusi üleüldse kaitsta ja teostada. Paraku on dokumentide vastuvõtmine praktikas osutunud üheks kohtumenetluse toiminguks, millega võidakse pahatahtlikult venitada ja mida sageli üldse välditakse. See on ka üks põhjuseid, miks kättetoimetamise peale nii palju kulutatakse, ning teisalt, miks kohtumenetlused venima kipuvad. Menetluste venimine takistab aga omakorda teistel menetlusosalistel oma õigusi teostada ja kaitsta. Kättetoimetamisportaali loomisel on rakendatud läbivalt põhimõtet, et riigiga suhtlemisel ja teenuste kasutamisel ei ole olulised üksnes isiku enda õigused, vaid ka tema kohustused, mis võivad olla omakorda seotud teiste isikute õiguste (sh põhiõiguste) kaitsmise ja teostamisega.

Õiguskantsler on juba varem analüüsinud küsimust, kuidas on teenuse kasutamise piiramine kättetoimetamisega seotud.⁴ Ta jõudis seisukohale, et vaidluse õiglase lahendamise ja poolte võrdsuse tagamiseks tuleb menetlusosalisel talle saadetud dokumendid vastu võtta õigel ajal ja ilma viivitusega. Ühtlasi pidas õiguskantsler legitiimseks seda, et kohtumenetluse venitamise tõkestamise eesmärgil seatakse aeg kättetoimetatava dokumendi vastuvõtmiseks. Ta ei ole pidanud põhiseadusevastaseks kohtumenetluse dokumentidele juurdepääsu piiramist olukorras, kus isikul on tähtjaks vastu võtmata jäänud dokumente. Seda aga ainult juhul, kui isikul tekib varem vastu võtmata dokumentide vastuvõtmisel kohe juurdepääs ka teistele dokumentidele ja teenustele.

Sellest loogikast oleme lähtunud ka kättetoimetamisportaali loomisel: iga liidestatud süsteem saab määrata tähtaja, millest alates muutuvad isikule saadetud dokumendid kohustuslikult kättetoimetatavaks ning seega kättetoimetamisportaali teenus blokeerivaks. Kättetoimetamisportaal ei takista dokumendi vastuvõtmisega hilinemise korral teenuse kasutamist lõplikult ega seo seda aeganõudvate vastuvõtmisprotseduuridega. Nii ei ole selle kaudu teenuse piiramine ka ülemäära riivav.

Koos Registrate ja Infosüsteemide Keskusega loodigi eelnevat arvestades kättetoimetamisportaal, mis võimaldab dokumentide riskkättetoimetamist. Portaali esimene tööpäev oli 11. oktoobril 2022. a. Esimeses etapis liidestati kättetoimetamisportaaliga avalik e-toimik⁵ ja äriregister ehk kaks süsteemi, mille kaudu toimub justiitsüsteemis kõige rohkem kättetoimetamisi. Huvitava faktina võib välja tuua, et esimese päevaga saadeti

---

³ Lisaks on kättetoimetamisportaaliga osaliselt liidestatud kinnistusraamat, kuid dokumente sealte veel kättetoimetamisportaali ei edastata

⁴ Õiguskantsleri 17.11.2015 vastus nr [6-1/151133/1505111](#).

⁵ E-toimik on elektrooniline kohtuga suhtlemise keskkond, vt <https://etoimik.rik.ee/>.

kättetoimetamisportaali äriregistrist ja e-toimikust ligikaudu 2000 dokumenti ning nendest 200 toimetati juba ka samal päeval kätte. See näitlikustab hästi portaali kasutegurit: ristikättetoimetamise kasutamine ning kohustuslikus korras dokumendi vastuvõtmine võimaldavad oluliselt kokku hoida kättetoimetamisele kuluvat ressursi.

Kui vaadata statistikat⁶, siis 17. märtsi 2023 seisuga on kättetoimetamisportaali saadetud kokku üle 250 000 kättetoimetamist vajava dokumendi, millest on vastu võetud ligi 171 500. Märkimisväärne on, et nendest 55 000 dokumenti on kätte toimetatud risti äriregistri kaudu – need on 55 000 kättetoimetamist, kus isikule on e-toimikust saadetud dokument, kuid selle vastuvõtmise asemel on ta soovinud liikuda äriregistrisse. Tavaliselt võetakse dokument vastu kuni 5 päeva jooksul ja enamasti toimetatakse see kätte 10 päeva jooksul. Tähelepanuväärne on aga, et 52% dokumentidest võetakse vastu samal päeval ning tublimad on seda teinud kõigest mõne minutiga.

Need tulemused annavad põhjust rahul olla. Teine pool nii rõõmustav ei ole. Statistika näitab, et mida kauem venitatakse vastuvõtmisega, seda vähem võetakse päevas dokumente vastu ka mahult. Kui dokumenti ei ole vastu võetud 20 päeva jooksul, siis saame tegelikult rääkida juba vastuvõtmisega venitajatest. Need on isikud, kes ei võta dokumente mingil põhjusel üldse vastu või venitavad sellega ebamõistlikult kaua. Näiteks on 2023. aasta märtsis kätte toimetatud ka dokumente, mis saadeti välja 2022. aasta oktoobris. Mis on nende isikute põhjendus või ettekääne dokumentide vastuvõtmisega viivitada? Kuidas mõjutab selline teguviis teisi kohtumenetluses osalejaid? Kuidas me saaksime inimesi motiveerida dokumente kiiremini vastu võtma? Need on üksnes mõned küsimused, millele tuleb vastus leida.

Kuhu edasi?

Kuigi kättetoimetamisportaal on artikli kirjutamise ajaks töös olnud üksnes kuus kuud, räägib statistika juba praegu enda eest. Portaali on võimalik paremaks teha ning see on ka plaanis. Edasi on plaan ja vajadus liikuda kahe eesmärgi poole. Esiteks tuleb kontseptuaalselt läbi mõelda kättetoimetamise põhimõtete ühtlustamine menetlusliikide üleselt. Eesmärk peaks olema võimalikult ühtsete reeglite loomine ja rakendamine kõikidele kättetoimetamist vajavatele dokumentidele nii haldus- kui ka kohtumenetluses. Eestis on üle 80 õigusakti, mis reguleerivad dokumentide kättetoimetamist isemoodi. Liiga erinev ja killustunud on ka dokumentide kättetoimetamise praktika. Seetõttu on vaja kättetoimetamise põhimõtteid ühtlustada, kuid säilitada vajaduse korral üldreeglitest erandid.

Teiseks on vaja edasi liikuda infosüsteemide liidestamisega. Nagu tähelepanelik lugeja aru võis saada, on praegu kättetoimetamisportaali teenusega liidestatud avalik e-toimik ja äriregister ning osaliselt kinnistusraamat. 2023. aastal on plaanis liidestada kättetoimetamisportaaliga ka teisi infosüsteeme, mille vastutav töötleja on Justiitsministeerium, nt Ametlikud Teadaanded. Samuti käib koostöö selleks, et isikule dokumentide saatmise kohta saadetakse talle teade ka tema isikukood@eesti.ee aadressile. Tõhusaks kättetoimetamiseks sellest aga kaugelt ei piisa.

---

⁶ Statistika 17. märtsi 2023. a seisuga, periood 11.10.2022–17.03.2023, allikas Registrate ja Infosüsteemide Keskus.

Vaja on ka teiste avaliku sektori infosüsteemide ja teenuste liidestamist kättetoimetamisportaaliga. Tasub kaaluda ka erasektori kaasamist.

Justiitsministeeriumis on juba valmimas põhjalikum kättetoimetamise kontseptsioon, milles nähakse ette, et avalikus sektoris võetakse järk-järgult vastavalt võimalusele kasutusele keskne kättetoimetamislahendus. Samuti tehakse ettepanek ühtlustada kättetoimetamise reeglistikku. Eraldi tuleb muidugi analüüsida, kuidas ja milliste reeglite alusel kättetoimetamisportaal kasutusele võtta, kuid selle potentsiaal on tohutu.

Aga mis siis ikkagi on kättetoimetamisportaal? Vastus sõltub kindlasti mõneti konkreetsest küsijast, kuid üldine eesmärk ja suund on pakkuda kasulikku tööriista nii riigile kui ka kodanikule.